

VELEUČILIŠTE VELIKA GORICA

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES VELIKA GORICA

Dani kriznog upravljanja
Crisis Management Days

ZBORNİK RADOVA

IV. međunarodna konferencija
„DANI KRIZNOG UPRAVLJANJA“

25. i 26. svibnja 2011.
Velika Gorica, Hrvatska

BOOK OF PAPERS

4th International Conference
„CRISIS MANAGEMENT DAYS“

25 and 26 May 2011
Velika Gorica, Croatia

**IV. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
„DANI KRIZNOG UPRAVLJANJA“
Zbornik radova**

25. – 26. svibnja 2011.
Velika Gorica, Hrvatska

**4th INTERNATIONAL CONFERENCE
“CRISIS MANAGEMENT DAYS”
Book of papers**

25 - 26 May 2011
Velika Gorica, Croatia

**Veleučilište Velika Gorica
University of Applied Sciences Velika Gorica
Velika Gorica, 2011.**

**IV. MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
„DANI KRIZNOG UPRAVLJANJA“
Velika Gorica, 25. i 26. svibnja 2011.**

ZNANSTVENI ODBOR / SCIENTIFIC COMMITTEE

Međunarodna konferencija “DKU”

Izet Beridan – BiH, Istvan Endordi – Mađarska, Orszagh Imre – Mađarska,
Teodora Ivanuša – Slovenija, Andrej Sotler – Slovenija, Vlatko Cvrtila –
Hrvatska, Željko Dobranović – Hrvatska, Nenad Kacian –
Hrvatska, Sanja Kalambura – Hrvatska, Željko Kešetović – Srbija,
Dragutin Funda – Hrvatska, Dejan Škanata – Hrvatska, Ivan Toth –
Hrvatska, Zvonko Orehovec – Hrvatska, Marinko Ogorec – Hrvatska, Branko
Mihaljević – Hrvatska, Renata Peternel – Hrvatska, Vlado Kuk – Hrvatska

ORGANIZACIJSKI ODBOR / ORGANIZING COMMITTEE

Međunarodna konferencija “DKU”

Marina Črnko, Hrvoje Janeš, Marina Manucci, Melita Mihalić,
Martina Mihalinić, Damir Pavlović, Alen Stranjik, Bruno Valić,
Teodora Huskić, Igor Milić

Predsjednik Organizacijskog i Programskog odbora

President of Organization and Programme Committee

prof. dr. sc. Vlatko Cvrtila

Urednik

Editor

Ivan Toth

Pokrovitelj

Sponsor

Predsjednik Republike Hrvatske prof. dr. sc. Ivo Josipović

Ivo Josipović D. Sc., President of the Republic of Croatia

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 768972
ISBN 978-953-7716-18-9

Dr. sc. Dane Subošić*

Koncepcije složenosti kao faktor odlučivanja o posebnim bezbednosnim zadacima¹

Sažetak

Jedno od osnovnih svojstava posebnih bezbednosnih problema, ali i zadataka kojima se oni rešavaju predstavlja složenost. U zavisnosti od osnovnih obeležja složenosti posebnih bezbednosnih problema i zadataka, kao odgovora na njih, primenjuju se odgovarajuće koncepcije složenosti. Radi se o logičkoj, teoretsko-informacionoj, algoritamskoj, teoretsko-množinskoj i statističkoj koncepciji. U zavisnosti od primenjene koncepcije složenosti varira struktura procesa odlučivanja o načinu angažovanja snaga određenih za rešavanje konkretnog posebnog bezbednosnog problema, kao i ishodi tog procesa. S tim u vezi, postavlja se pitanje posledica izbora određenja koncepcije složenosti na proces i ishod odlučivanja u uslovima rešavanja posebnih bezbednosnih problema. Značaj odgovora na ovo pitanje je u pravilnom shvatanju koncepcija složenosti i njihovog uticaja na odlučivanje povodom rešavanja posebnih bezbednosnih problema. Odgovorom na ta pitanja olakšaće se edukacija u oblasti bezbednosnog menadžmenta s jedne strane i primena stečenih znanja u toj oblasti, s druge strane.

Ključne riječi: složenost, odlučivanje, posebni bezbednosni zadaci

* Dr. sc. Dane Subošić, Kriminalističko - policijska akademija, Beograd

¹ Ovaj rad je rezultat realizovanja naučnoistraživačkog projekta pod nazivom Razvoj institucionalnih kapaciteta, standarda i procedura za suprotstavljanje organizovanom kriminalu i terorizmu u uslovima međunarodnih integracija. Projekat finansira Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. 179045), a realizuje Kriminalističko-policijska akademija u Beogradu (2011–2014). Rukovodilac projekta je prof. dr Saša Mijalković.

Uvod

Aktuelne društvene okolnosti usložavaju bezbednosnu problematiku, kako raznovrсношću načina, tako i intenzitetom ugrožavanja bezbednosti. Neuobičajenost oblika ugrožavanja bezbednosti uzrokuje posebne bezbednosne zadatke, kao odgovor na istovrsne bezbednosne probleme. Donošenje odluke o načinu odlučivanja u takvim okolnostima predstavlja ozbiljan problem, jer od njegovog rešavanja u velikoj meri zavisi ishod posebnog bezbednosnog zadatka.

Postoje brojni pristupi rešavanju problema izbora načina odlučivanja. U uslovima posebnih bezbednosnih zadataka zajednička im je analiza složenosti, jer od njenog shvatanja zavisi valjanost izbora načina odlučivanja. Konceptije složenosti (logička, teoretsko-informaciona, algoritamska, teoretsko-množinska i statistička) omogućuju objašnjenje pojedinih procedura odlučivanja, izbor odgovarajućih među njima (po mogućstvu one koja je optimalna u konkretnim uslovima), ali i njihovo objašnjenje, što je od značaja za edukaciju rukovodilaca. S tim u vezi, struktuiran je glavni deo ovog saopštenja, koji je operacionalizovan sledećim celinama: Osnovna obeležja posebnih bezbednosnih zadataka, Složenost kao obeležje posebnih bezbednosnih zadataka i Objašnjenje procesa odlučivanje u zavisnosti od primenjene koncepcije složenosti.

Osnovna obeležja posebnih bezbednosnih zadataka

Posebni bezbednosni problemi mogu biti uzrokovani negativnim i pozitivnim bezbednosnim događajima (npr. demonstracijama i manifestacijama, odnosno protivljenjem i podrškom). U svakom slučaju, radi se o problemima koji zahtevaju povišen i neuobičajeno visok nivo predizimanja bezbednosnih mera. Posebni bezbednosni problemi mogu nastati kao posledica terorističkih akata, nasilnih javni skupova, pobuna zatvorenika, otmica vazduhoplova, držanja talaca ili posete visokih stranih državnika, svečanosti, sportskih manifestacija, ali i objektivnih uzroka, odnosno dejstva viših sila (zemljotresa, poplava, lavina, klizišta, epidemija, hemijskih i bioloških akcidenta i sl.).²

Odgovor na posebne bezbednosne probleme su posebni bezbednosni za-

² Uporedi: Stevanović O, Rukovodjenje u policiji, Policijska akademija, Beograd, 2003, str. 237-239.

daci. Eskalacija novih oblika ekstremno nasilnog ugrožavanja bezbednosti ljudi i država zahteva dinamičnost i promene u organizacionom razvoju i postupanju snaga bezbednosti, čemu mora biti posebno primeren i sistem rukovođenja pri izvršavanju posebnih bezbednosnih zadataka.

Posebni bezbednosni zadaci su aktivnosti bezbednosnih snaga kojima se rešavaju istovrsni problemi (posebni bezbednosni), primenom operativno-taktičkih mera i radnji koje ne spadaju u svakodnevnu delatnost, već se planiraju i izvode po ukazanoj potrebi ili po posebnom naređenju. Te zadatke posebno karakterišu neuobičajenost, povremenost, teža predvidljivost, angažovanje privremenih sastava policije i drugih bezbednosnih struktura i uspostavljanje posebnog sistema rukovođenja unutar njih i to za svaki od tih zadataka posebno. Izvršavaju se radi sprečavanja vršenja i otkrivanja izvršilaca krivičnih dela, njihovog pronalaženja, hvatanja i privođenja nadležnim organima, održavanja i uspostavljanja javnog reda kada je narušen u većem obimu i dr.³ U posebne bezbednosne zadatke najčešće se ubrajaju: lišavanje slobode opasnih kriminalaca (pripadnika terorističkih grupa, odmetnika i sl.); održavanje javnog reda na javnim skupovima (vanredna obezbeđenja); složeniji slučajevi asistencija; suzbijanje građanskih nereda,⁴ izvršenje posebnih operativno-taktičkih mera (blokada, racija, zaseda, potera, pretresanje terena), pružanje pomoći građanima i institucijama u spasavanju ljudi i imovine i u otklanjanju posledica elementarnih nepogoda i akcidenata i slični zadaci. U posebnu kategoriju posebnih bezbednosnih zadataka spadaju specijalni bezbednosni zadaci, koji se odnose na rešavanje posebno složenih bezbednosnih problema, kao što su: otmica vazduhoplova i drugih prevoznih sredstava, talačke situacije, terorističke akcije, pobune u kaznenim ustanovama i zatvorima, slučajevi pružanja otpora vatrenim oružjem i slično.⁵

Posebni bezbednosni zadaci su uslovljeni posebnim bezbednosnim problemima i izvršavaju se radi rešavanja tih problema, koji najčešće nastaju: 1) prevazilaženjem uobičajenog bezbednosnog stanja, odnosno uobičajenog

³ Isto, str. 237-238.

⁴ Na primer, do narušavanja javnog reda u većem obimu došlo je u Beogradu 10. oktobra tokom održavanja „Parade ponosa“ koja je brojala oko 1000 učesnika nasuprot oko 5000 do 6000 protivnika parade i izgrednika koji su pokušali nasilno da spreče održavanje skupa. Pripadnici policije tom prilikom iskazali visoku profesionalnost, osposobljenost i odlučnost u zaštiti prava svih građana na okupljanje što je svakako primer za pohvalu, ali ujedno i model postupanja i za druge policije sveta. Prilikom uspostavljanja javnog reda, povrede su zadobila 173 policijska službenika (šestorica teške telesne povrede) i 31 građanin (pet teške), a među povređenima su i dva strana državljana (Najznačajniji rezultati MUP-a Republike Srbije u 2010. godini, MUP RS, Beograd, 2010, str. 5, mup.gov.rs.).

⁵ Stevanović O, Rukovodjenje u policiji, Policijska akademija, Beograd, 2003, str. 238.

obima i intenziteta ugrožavanja bezbednosti na određenom prostoru i u određenom vremenu i 2) kada redovne jedinice snaga bezbednosti, redovnim i uobičajenim načinom obavljanja poslova nisu u mogućnosti da spreče ili zaustave nastajanje po bezbednost štetnih posledica ili da obezbede povišen nivo bezbednosti na određenom prostoru i u određenom vremenu. Prema tome, složenost je osnovno obeležje posebnih bezbednosnih problema i zadataka. Dedukcijom, dolazi se do zaključka da je složenost osnovno obeležje i upravljačke funkcije bezbednosne organizacije, posebno one koja je usmerena na rešavanje posebnih bezbednosnih problema, odnosno zadataka kojima se oni rešavaju.

Složenost kao obeležje posebnih bezbednosnih zadataka

Složenost kao obeležje posebnih bezbednosnih zadataka može u teorijskom smislu da se objasni koncepcijama složenosti. Osnovne koncepcije složenosti su: logička, teoretsko-informaciona, algoritamska, teoretsko-množinska i statistička. Logičkom koncepcijom složenosti određuje se mera nekih svojstava odnosa medju promenljivim (uprošćavanje/usložavanje). Teoretsko-informacionom koncepcijom složenosti entropija⁶ se poistovećuje s merom složenosti sistema. Algoritamskom koncepcijom složenosti, složenost se određuje svojstvima strukture (algoritma)⁷ kojom se rekonstruiše objekat koji se istražuje. Teoretsko-množinskom koncepcijom složenosti, složenost se objašnjava snagom mnoštva elemenata od kojih se sastoji objekat koji se proučava. Statističkom koncepcijom složenosti povezuje se složenost sa verovatnoćom stanja sistema.⁸

Opšte svojstvo navedenih koncepcija je pristup odredjenju složenosti, kao posledice nedostatka informacija, za željeni kvalitet upravljanja sistemom. U određivanju nivoa složenosti sistema odlučujuća je uloga subjekta istraživanja, nosioca, istraživača. Realno, postojeći objekti poseduju

⁶ Entropija sistema predstavlja meru nereda, haosa i dezorganizacije, čemu organizacioni i tehnički sistemi prirodno teže (Isto, str. 46.).

⁷ Algoritam - (arap., grč. rythmos odnos) 1. veština računanja, četiri osnovne računске radnje i udžbenik o tome (izraz potiče od arapskog matematičara Mohameda ibn Musa Alharizmi); 2. logički algoritam pokušaj da ce logičke operacije zamene ciframa i računskim metodama, dakle, pokušaj jedne matematičke ili simboličke logike; opšte usvojen način pripreme za digitalne računare; u srednjem veku upotrebljavali su ce i izrazi algoritam, algaritam (Vujaklija M, Rečnik stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1996/7, str. 30.).

⁸ Ivanova J.T, Prihodko I.V, Teorija organizacije, drugo stereotipno izdanje, (prevela Zora Simović Lekić), Fakultet zaštite na radu, Niš, 2007, str. 42, 43.

dovoljnu sistemnost, kategorija „složenost sistema“, pojavljuje se zajedno sa pojavom subjekta istraživanja. Kao složen ili jednostavan sistem, subjektu se predstavlja samo koliko on hoće i može da ga vidi kao složen ili jednostavan predmet mišljenja. To što je za nekoga složen elementaran objekat, za nekog drugog može da bude jednostavan elementaran objekat.⁹ Na primer, za senzibilisanog službenika, proces odlučivanja može da bude jednostavan elementarni objekat, dok za nekoga ko nije takav, taj isti proces može da bude veoma složen. Način na koji neko postaje senzibilisan za određenu vrstu pojava je kompleksan, a čini ga kombinacija intelektualnih sposobnosti, intuicije, iskustva i obrazovanja. Time je načelno apsolvirana samo logička koncepcija složenosti.

Teoretsko-informaciona koncepcija objašnjava složenost dezorganizacijom, dezintegracijom, odnosno haotičnim ponašanjem predmetnog entiteta. Težnja ka dezorganizaciji dešava se pod dejstvom prirodnih ali i ljudskih i organizacionih sila. Okruženje često deluje na sistem tako da ugrožava njegov opstanak odnosno dezorganizuje ga.¹⁰ Primera radi, korupcija u bezbednosnim službama, posebno povodom pripreme i realizacije posebnih bezbednosih zadataka, negira svrhu njihovog postojanja (odnosi se na službe) i realizacije (odnosi se na zadatke). Konkretnije, kakvi su efekti racije, kao posebnog bezbednosnog zadatka, za koju objekat racije zna pre njene realizacije? Svakako da pozitivni efekti u takvim uslovima izostaju, čime se dovodi u pitanje funkcionisanje delova službe, a ono što ne funkcioniše nije sistem (jer struktura ne funkcioniše, tj. ne stvara rezultate zbog kojih postoji). Na taj način, služba nije deo rešenja, već je deo bezbednosnih problema. Pri tome, problem je veći nego što je bio pre takvog angažovanja službe, pre svega zbog činjenice da služba podstiče (razvija) deliktno ponašanje.

Algoritamska koncepcija složenosti ukazuje na svojstva strukture u poststrukturalističkom smislu, odnosno na osnovna obeležja procedure koje navedene strukture realizuju. Transformacijom strukture u proceduru dolazi se do niza tehnološki zavisnih faza kojima se izvršava određena radna aktivnost (posao, zadatak, npr. poseban, bezbednosni). Algoritamska analiza složenosti moguća je u procedurama sa kvantifikacijom ishoda, pri čemu njihova složenost raste s rastom vremenske i prostorne distribucije angažovanih resursa. Na primer, ako se u procesu odlučivanja povodom posebnog bezbednosnog zadatka koriste komandno-informacioni ili geo-

⁹ Isto, str. 43.

¹⁰ Stevanović O, Rukovodjenje u policiji, Policijska akademija, Beograd, 2003, str. 47.

grafski-informacioni sistemi u svrhu podrške tom procesu (konkretno kroz ekspertski podsistem), onda trajanje algoritma do njegovog okončanja i količina prostora koja je potrebna da se on okonča (u memorijskom smislu), ukazuju na vremensku i prostornu složenost istraživane pojave.

Teoretsko-množinska koncepcija složenosti ukazuje na to da složenost ne čini samo mnogobrojnost elemenata koji predmetno mnoštvo čine, jer se time dolazi samo do velikih sistema. Da bi se oni objasnili složenim, sa aspekta teoretsko-množinske koncepcije, razmatrani elementi pored mnogobrojnosti treba da imaju i svojstvo snage (količina energije u jedinici vremena), usled čega je kontrola snage mnoštva bezbednosni problem. Navedena teškoća čini taj problem složenim.¹¹

Statističkom koncepcijom objašnjava se složenost problema kroz dodelu verovatnoća njegovim pojedinim stanjima. Dakle, ovom koncepcijom složenost objašnjava se rizikom i neizvesnošću. Rizik je situacija u kojoj su činjenice o stanju problema nepoznate, ali postoje empirijska i/ili objektivna evidencija o problemu, što obezbeđuje dodelu verovatnoće nastupanja različitim stanjima problema. Kada se kaže da su stanja prirode nepoznata, ne misli se na to da je struktura tih stanja nepoznata, već se ne zna koje od njih će se dogoditi.¹² Dakle, situaciju odlučivanja pri riziku karakteriše: poznavanje akcija koje nam stoje na raspolaganju, stanja prirode, kao i verovatnoće nastajanja stanja prirode. Pri tome, zbir verovatnoća budućih stanja jednaka je 1,0.

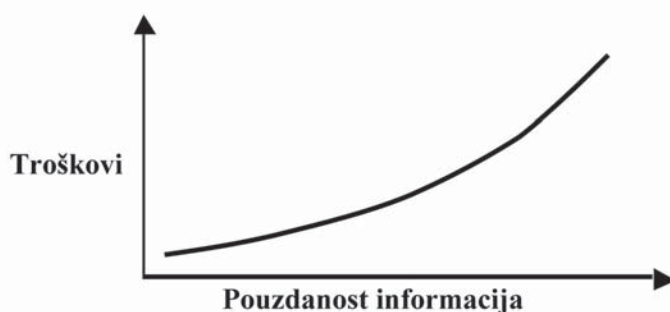
Uslovi neizvesnosti su oni u kojima su činjenice o stanju problema nepoznate i kada su nepoznate sve informacije na osnovu kojih bi se mogle

¹¹ Na primer, ono što posebno karakteriše stanje bezbednosti u Republici Srbiji u 2010. godini, jeste to da je održano je 44.748 sportskih skupova što je nešto iznad njihovog broja u 2009. godini (43.692), ali je broj slučajeva ozbiljnijeg narušavanja javnog reda na ovim skupovima smanjen za oko 20% (sa 130 na 102). Nije bilo slučajeva nasilničkog ponašanja navijača sa smrtnom posledicom, a broj povređenih lica smanjen je za oko 40% (sa 192 na 119). Broj intervencija policije prilikom održavanja sportskih skupova je na prošlogodišnjem nivou (110:111), dok je broj krivičnih dela izvršenih nad policijskim službenicima zaduženim za bezbednost sportskih manifestacija smanjen gotovo za polovinu (sa 40 na 23), a broj povređenih policijskih službenika prilikom intervencija za 65% (sa 45 na 16). Registrovano je povećanje napada na sportske sudije (sa 75 na 100), a zbog narušavanja javnog reda, prekinut je isti broj sportskih priredbi kao i prethodne godine (69). Ipak, mora se pomenuti da ovu sliku narušava nasilničko ponašanje naših navijača na stadionu "Marasi" u Denovi, usled kojeg je prikinuta fudbalska utakmica između reprezentacija Italije i Srbije, što je uslovalo dodatna policijska angažovanja na sprovođenju navijača nakon njihovog povratka u zemlju (Najznačajniji rezultati MUP-a Republike Srbije u 2010. godini, MUP RS, Beograd, 2010, str. 5, mup.gov.rs.).

¹² Čupić E. M., Tumala R. M. V, Savremeno odlučivanje – metoda i primena, Naučna knjiga, Beograd, 1991, str. 73.

dodeliti verovatnoće nastupanja pojedinih stanja. Za razliku od situacije rizika, angažovanje bezbednosnih snaga u uslovima neizvesnosti karakteriše odsustvo objektivne ili empirijske evidencije o verovatnoćama nastupanja budućih stanja razmatranih pojava. Neizvesnost je posledica: (I) nedostatka podataka, (II) nemogućnosti uticanja na pojedine faktore (1) upravljačke i (2) izvršne funkcije organizacije i (III) nepoznavanja zakonitosti razvoja pojava u konkretnom slučaju.¹³

Kada se radi o nedostaku podataka, treba imati u vidu da se takva situacija može generisati: 1) malom količinom podataka, 2) dovoljnom količinom nepouzdanih podataka, 3) njihovom kombinacijom. Načini rešavanja navedenih problema jesu povećanje količine pouzdanih i relevantnih podataka. Složenost takvog rešenja ovog problema je u tome što zahteva dodatna materijalna ulaganja (navedena zavisnost prikazana je narenim grafičkim modelom).

Grafički model 1 Međuzavisnost troškova i pouzdanosti informacija

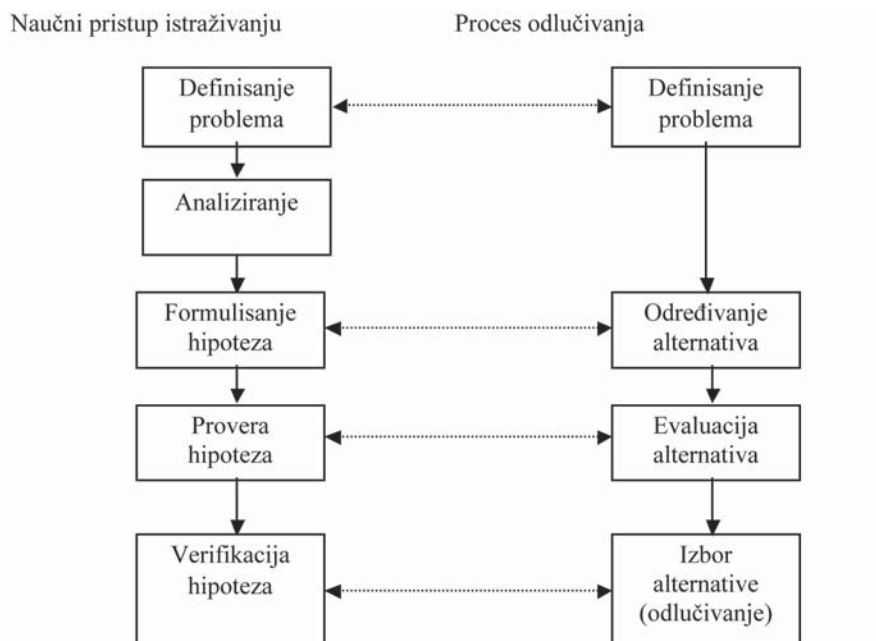
Objašnjenje procesa odlučivanje u zavisnosti od primenjene koncepcije složenosti

Rukovodna (upravljačka) aktivnost u oblasti bezbednosti, ali i šire najčešće se poistovećuje s odlučivanjem. Pristupe i procese odlučivanja o posebnim bezbednosnim zadacima moguće je formalizovati u vidu algoritama i procedura postupanja njenih rukovodnih (upravljačkih) struktura među kojima se posebno izdvajaju: 1) naučni pristup procesu donošenja odluka, 2) sistemski proces odlučivanja, 3) odlučivanje pri neizvesnosti, 4) proces

¹³ Subošić D, Organizacija i poslovi policije, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2010, str. 125.

racionalnog odlučivanja, 5) proces rada komandi i štabova na donošenju odluka, kao i 6) formiranje, vrednovanje, predlaganje i izbor varijanti. Osnovna obeležja posebnih bezbednosnih zadataka uzrokuju poseban sistem rukovodjenja snagama koje se angažuju za njihovo izvodjenje. Poseban sistem rukovodjenja radi izvršavanja posebnih bezbednosnih zadataka podrazumeva: 1) jedinstven pristup bezbednosnom problemu koji treba da bude rešen, 2) uvažavanje neizvesnosti kao velike verovatnoće nastanka iznenadjenja, 3) štabni metod rada i 4) optimizaciju odluka. Sledi kraća analiza pojedinih pristupa rukovodjenju (odlučivanju) povodom posebnih bezbednosnih zadataka i to: 1) naučni pristup procesu donošenja odluka, 2) odlučivanje pri neizvesnosti, 3) proces rada komandi i štabova na donošenju odluka, kao i 4) formiranje, vrednovanje, predlaganje i izbor varijanti.

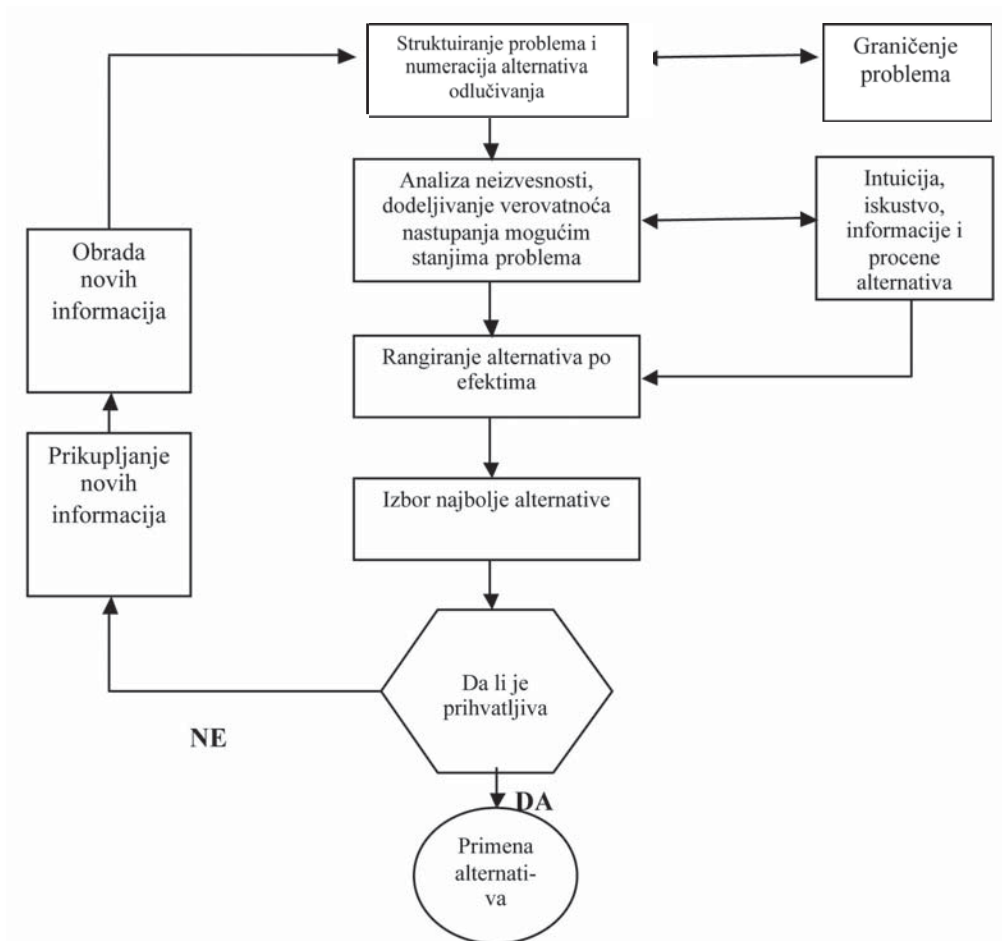
Naučni pristup odlučivanju primenjiv je u uslovima posebnih bezbednosnih zadataka, jer se takva angažovanja snaga bezbednosti mogu shvatiti kao jedinstven poduhvat (projekat). Naime, ako bez problema nema istraživanja u nauci, onda bez problema nema ni zadataka kojima se oni rešavaju u oblasti bezbednosti. Dakle, istraživanje (projekat) u nauci ima ekvivalent u bezbednosnom zadatku. Navedena simetrija izmedju navedenih srodnih pojava u nauci i struci prikazana je narednim grafičkim modelom.

Grafički model 2 Simetričnost naučnog pristupa istraživanju i procesa odlučivanja

Odlučivanje je prošlo kroz različite faze razvoja, dok nije poprimilo obeležja naučnosti. Najpre je postojao tradicionalistički pristup odlučivanju, u okviru koga je postojalo uverenje da je za valjano donošenje odluka potreban talenat. Zapravo se na ovaj način favorizovala intuicija, odnosno sposobnost pojedinica da donose valjane odluke u uslovima manjka informacija. Pristupom odlučivanju kojim se favorizovalo iskustvo, ističe se vremenom razvijena sposobnost pojedinica za valjano donošenje odluka na bazi znanja o aktuelnom problemu, koje je stečeno radom na rešavanju istih ili sličnih problema. Zdravorazumski pristup odlučivanju favorizuje logičku analizu, kao metod donošenja odluka. Najzad, naučni pristup odlučivanju obuhvata intuiciju, iskustvo i logičku analizu, ali favorizuje primenu naučnih metoda, kao načina valjanog odlučivanja. Prethodnom analizom može se zaključiti da je na naučni pristup odlučivanju posebno primenjiva logička koncepcija složenosti. Njom se uočava da je proces odlučivanja može modelovati shodno predznanju donosica odluke, da je moguće odrediti meru u složenosti procesa donošenja odluka i da je prisutna mogućnost odlučivanja o nepoznatom na osnovu poznatog, kao što se u istraživanju dolazi do znanja o nepoznatom na osnovu poznatog. Suštinu odlučivanja pri neizvesnosti predstavlja transformacija neizvesnosti u rizik (verovatnoću nastupanja bezbednosnih problema i njihovih posledica),¹⁴ uzorkovanje i problematizacija pravila odlučivanja, odnosno izbor kriterijuma, kao merila stepena ostvarenja cilja (vidite sledeći grafički model).

¹⁴ ISO/IEC Guide 73 (2002), Risk Management – Vocabulary – Guidelines for use in standards.

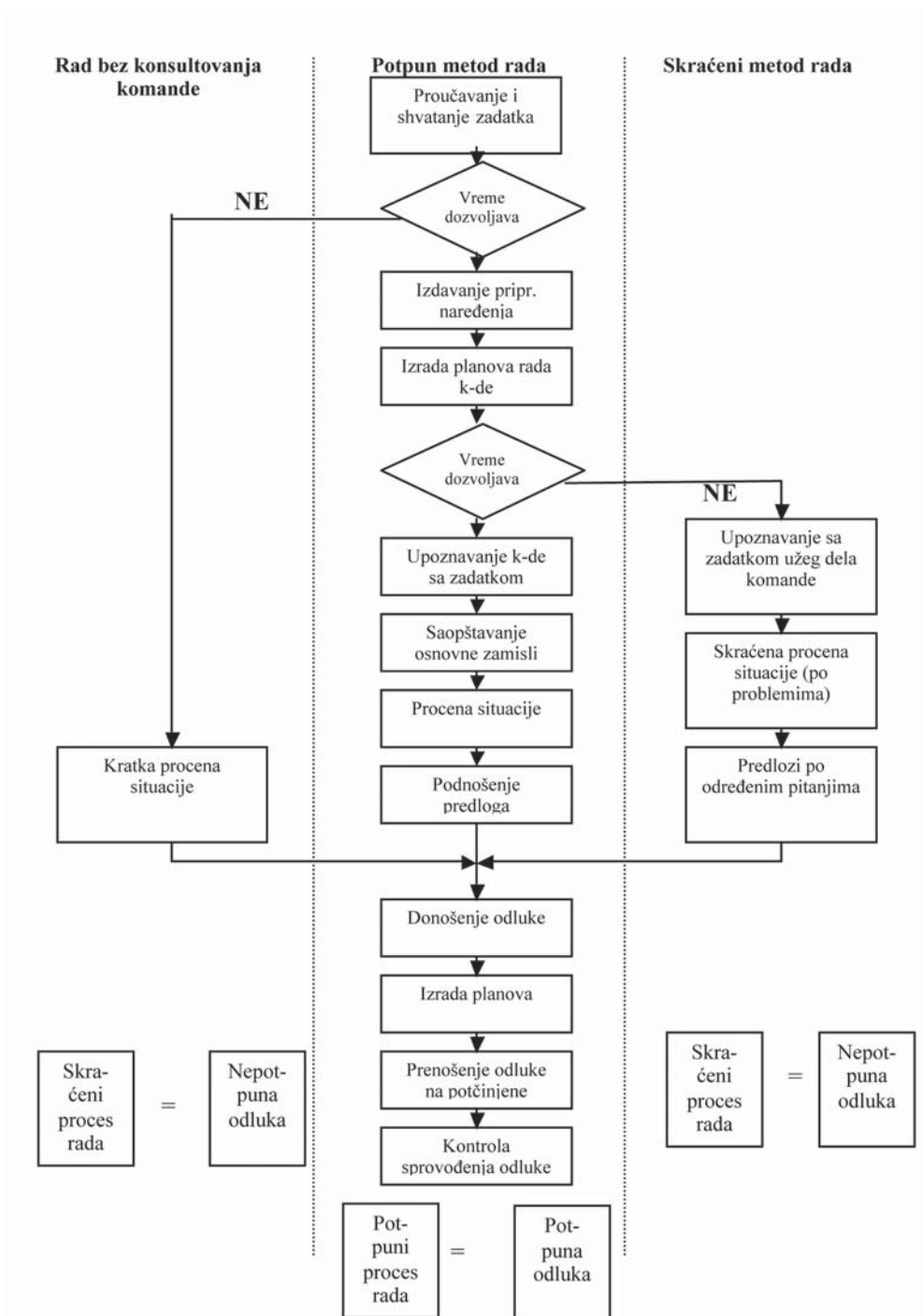

Grafički model 3 Odlučivanje pri neizvesnosti

Strukturiranje problema omogućuje njegovo razgraničenje od sličnih problema. Time se stvaraju uslovi za formulisanje mogućih alternativa za rešavanje problema. Nakon toga, analizira se neizvesnost (moguća iznenađenja), pri čemu se dodeljuje verovatnoća budućim stanjima problema (neizvesnost se transformiše u rizik). Time se stvaraju uslovi za rangiranje alternativa po efektima koji se njima ostvaruju. Nakon toga, bira se alternativa kojom se obezbeđuje ostvarivanje cilja po najvažnijem kriterijumu (ili više njih, medjusobno ponderisanih), čemu sledi njena provera, kojom može da se ona prihvati, oformi u vidu odluke i dalje primenjuje, odnosno da se od nje odustane i da se navedeni proces ponovi, nakon prikupljanja i obrade novih informacija. Iz navedene analize uočljivo je da objašnjenju odlučivanja pri neizvesnosti najviše odgovara statistička koncepcija složenosti (zbog „dodele verovatnoća budućim stanjima problema“).

Komande i štabovi predstavljaju rukovodna tela (organizacione jedinice za rukovođenje), koja su namenjena za pripremu i realizovanje upravljačke funkcije organizacije (organizacione jedinice) u čijem su sastavu. Štabovi nastaju onda kada posao rukovodioca kroz istoriju postaje toliko složen da prevazilazi mogućnosti pojedinca da valjano donosi odluke. Formiranjem štabova komandanti dobijaju pomoćnike za pojedine oblasti rada. Njihov zadatak je da kao stručnjaci za specifičnu problematiku pomognu, svako u okviru svoje struke, da komandant donese valjanu odluku i da je kao takvu sprovede u delo. Pri tome, oni nemaju status rukovodioca u punom kapacitetu, već samo onoliko, koliko ih za to ovlasti komandant (u odnosu na zadatak, vreme, prostor i dr.). Komandama rukovodi komandant jedinice neposredno ili posredstvom sopstvenog zamenika, a štabovima rukovode rukovodioci štabova (npr. komandant ili načelnik štaba).¹⁵ Komande i štabovi mogu da rade na potpun i nepotpun način. Analogno tome, ishod njihovog rada može da bude potuna i nepotpuna odluka (sledeći grafički model).

¹⁵ Komande su složenija rukovodna tela od štabova. Nastaju kasnije od štabova i na njihovom čelu su komandanti. Strukturirane su tako da u svom sastavu mogu da imaju štab, što ukazuje na to da se prema njima odnose kao opšte prema posebnom. U komandama koje imaju štab postoje i pomoćnici komandanta za određene poslove, koji su strukturno pozicionirani van štaba (na primer, pomoćnik komandanta za logistiku i dr.). Načelnici štabova ujedno su zamenici komandanata jedinica. Komande koje nemaju stalne štabove sastoje se iz komandanta, zamenika pomoćnika i odeljenja, strukturiranih tako da njima u organizacionom smislu rukovode komandant i zamenik, a u stručnom pomoćnici (na primer, Komanda Žandarmerije u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije). Komande bez stalnih štabova mogu po potrebi da formiraju povremene (višekratne) i privremene (jednokratne) štabove.

Grafički model 4 Procesi odlučivanja štabnim metodom rada

Potpun proces odlučivanja primenjuje se u uslovima postojanja dovoljno vremena za realizovanje svih faza koje su prikazane srednjom kolonom prethodnog grafikona. S druge strane, nepotpuno odlučivanje posledica je nedostaka vremena ili stila komandanta, koji je sklon samostalnom donošenju odluka (leva kolona grafičkog modela 4), odnosno skraćivanju postupka dolaska do njih (desna kolona istog grafičkog modela).¹⁶

Proces rada komandi i štabova može da se objasni različitim koncepcijama složenosti, među kojima dominira algoritamska. Naime, algoritamskom koncepcijom složenosti precizno mogu da se objasne strukturalna svojstva odlučivanja komandi i štabova (npr. u štabnom metodu rada), pri čemu navedene strukture variraju od složenih (zbog problema i hitnosti), preko složenijih, do najslabijih. S tim u vezi, naglašena je mogućnost primene logičke koncepcije složenosti, zbog složenosti problema o čijem rešavanju se odlučuje (odluka je složenija za složenije zadatke i obrnuto), s jedne strane i raspoloživog vremena za donošenje odluke, s druge strane.

Formiranje, vrednovanje, predlaganje i izbor varijanti predstavlja proces donošenja odluke koji počinje procenom uticaja determinističkog spleta eksternih i internih činilaca krizne situacije. Eksterni činiloci se najčešće odnose na uzroke, a interni na sposobnost nadležne organizacije da zakonito i uspešno izvrši zadatke na otklanjanju ili redukciji kriza i njenih posledica. U navedenoj strukturi, pod odlukom se podrazumeva opredeljenje rukovodioca za jednu od dopustivih varijanti angažovanja, oformljenje te varijante u formi akta rukovođenja, izradu planskih i naredbodavnih akata, kao i primenu te odluke. Odluku priprema štab ili drugo rukovodno telo (uprava, komanda), a kada je rukovodilac odobri, štabni stručnjaci, zamenik, odnosno pomoćnici (zavisno od rukovodnog tela koje je pripremiло odluku) je sprovode, svako u okviru sopstvene specijalnosti.

Čest problem rukovodne aktivnosti u uslovima posebnih bezbednosnih zadataka je ne razumevanje položaja funkcionalnih rukovodilaca. Ovo je posebno prisutno u uslovima donošenja (formiranja, vrednovanje, predlaganje i izbor varijanti) odluka i još više u fazi njenog sprovođenja. Naime, pomoćnici rukovodilaca predstavljaju administratore poslova na nivou cele organizacije ili njene organizacione jedinice. Njihov posao je da u navedenim (i ne navedenim) procedurama pruže pomoć glavnom rukovodiocu u pripremi i sprovođenju onog dela odluka koji spada u njihov delokrug rada, što je često predmet spora na relaciji pomoćnik rukovodioca – izvršilac.

Problemi formiranja, vrednovanja, predlaganja i izbora varijanti, kao procesa

¹⁶ Algoritam je izveden na osnovu: Milovanović, Odlučivanje u borbenim dejstvima, Vojna akademija, Beograd 2004, str. 171, 173.

donošenja odluka su entropijskog karaktera, tako da se mogu objasniti teoretsko-informacionom koncepcijom složenosti. Naime, upravljačkom funkcijom sistema integrišu se ljudi, sredstva, pravila i postupci u sistemu, sprečava se entropija sistema (dezintegracija, haotično ponašanje) i postižu postavljeni ciljevi. Upravljanjem sistemima pored ostalog sprečava se njihova entropija, odnosno težnja ka dezorganizaciji čime se obezbeđuje opstanak sistema kao jedan od opštih i prvih ciljeva svakog sistema.

Pravilno shvatanje složenosti ima protiventropijski karakter. Naime, složen sistem se samoorganizuje, razvijajući se u pravcu smanjenja entropije, bez mešanja viših hijerarhijskih nivoa.¹⁷ Konkretno, navedeni spor na relaciji pomoćnik rukovodioca – izvršilac u složenom sistemu treba da bude rešen bez intervencije zamenika rukovodioca ili samog rukovodioca organizacione jedinice u kojoj dolazi do takvih pojava. Edukacija je jedan od načina da se takvi problemi reše na valjan način.

Zaključak

Osnovno obeležje posebnih bezbednosnih zadataka je složenost. Pošto o načinu njihove realizacije treba da se donese odluka, proces odlučivanja o realizaciji posebnih bezbednosnih zadataka takodje ima sva obeležja složenosti. Pri tome, složenost odluke treba da odgovara složenosti zadatka, tako da važi zavisnost: „Što je zadatak složeniji, to je i odluka složenija“ i obrnuto.

Valjanost odluke o načinu izvršavanja posebnog bezbednosnog zadatka između ostalog zavisi od pravilnog načina njenog donošenja. Pošto način odlučivanja treba da odgovara složenosti, kao osnovnom obeležju posebnih bezbednosnih zadataka, rukovodilac treba da prouči i shvati zadatak na način da u njemu identifikuje ono što ga čini problemom, odnosno teško rešivim pitanjem. U odgovoru na to pitanje, donosiocu odluke mogu od koristi da budu znanja o osnovnim obeležjima koncepcija složenosti.

Logička, teoretsko-informaciona, algoritamska, teoretsko-množinska i statistička koncepcija složenosti ne samo da omogućuju razumevanje kompleksnosti problema i načina odlučivanja o njihovom rešavanju, već i objašnjavaju istraživanu pojavu, tako da omogućuju edukaciju donosilaca odluka. Zbog toga, navedene koncepcije treba da budu uvrštene i značajno zastupljene u organizacionim, upravljačkim i drugim teorijsko-saznajnim disciplinam koje se izučavaju u visokoškolskim obrazovnim institucijama koje školuju kadrove u oblasti bezbednosti.

¹⁷ Ivanova J.T, Prihodko I.V, Teorija organizacije, drugo stereotipno izdanje, (prevela Zora Simović Lekić), Fakultet zaštite na radu, Niš, 2007, str. 42.

Literatura

- Čupić E. M, Tumala R. M. V, Savremeno odlučivanje – metoda i primena, Naučna knjiga, Beograd, 1991.
- Ivanova J.T, Prihodko I.V, Teorija organizacije, drugo stereotipno izdanje, (prevela Zora Simović Lekić), Fakultet zaštite na radu, Niš, 2007.
- ISO/IEC Guide 73 (2002), Risk Management – Vocabulary – Guidelines for use in standards.
- Milovanović, Odlučivanje u borbenim dejstvima, Vojna akademija, Beograd 2004.
- Najznačajniji rezultati MUP-a Republike Srbije u 2010. godini, MUP RS, Beograd, 2010, str. 5, mup.gov.rs.
- Stevanović O, Rukovodjenje u policiji, Policijska akademija, Beograd, 2003.
- Subošić D, Organizacija i poslovi policije, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2010.
- Vujaklija M, Leksikon stranih reči i izraza, Prosveta, Beograd, 1996/97.

Complexity concepts as factor in decision-making about special security tasks

Abstract

One of the basic characteristics of special security problems, as well as the tasks with which they are solved is their complexity. Depending on the basic characteristics of the complexity of special security problems and tasks, as responses to them, adequate complexity concepts are implemented. This refers to logical, theoretical-information, algorithm, theoretically multiple and statistical concept. Depending on the implemented complexity concept, the structure of the decision-making process varies regarding the method of engaging the forces determined for the solving of concrete special security problem, as well as the outcomes of this process.

Thus, there is the question about the consequences of the selection of certain complexity concepts for the process and outcome of decision-making in the conditions of solving special security problems. The significance of the answer to this question is in proper understanding of the concepts of complexity and their influence on the decision-making regarding solving of special security problems. The answer to this question will facilitate the education in the field

of security management on the one hand and implementation of the acquired knowledge in this field, on the other hand.

Keywords: *complexity, decision-making, special security tasks*